

A Review of the Psychotherapy Process with Hearing Impaired Individuals

Şeymanur Altınur¹ , İbrahim Sönmez² , Çiğdem Yavuz Güler³

¹ Fatih Sultan Mehmet Vakıf University, Institute of Graduate Studies, Psychological Counseling and Guidance Master Program, İstanbul, Türkiye

² Fatih Sultan Mehmet Vakıf University, Institute of Graduate Studies, Psychological Counseling and Guidance Ph.D., İstanbul, Türkiye

³ Fatih Sultan Mehmet Vakıf University, Faculty of Education, Department of Psychological Counselling and Guidance, İstanbul, Türkiye

ABSTRACT

The study discusses the challenges faced by hearing-impaired people as well as the therapeutic process. The primary challenge addressed is communication. The development of verbal language is adversely affected by congenital hearing impairment. Socialization and the utilization of mental health treatments are impeded by hearing impairment. In general, mental health practitioners lack the necessary skills to effectively interact with people who have hearing impairments. Although using interpreters makes communication easier, there are drawbacks, including concerns about confidentiality, mistransmitted signals, and altered therapeutic relationship dynamics. For a more successful method, it is advised that therapists learn sign language. Hearing impaired individuals may face a variety of problems including social withdrawal, aggression, anxiety, depression, loneliness and stigma. Less verbal, tangible, and visual methods (painting, sand play, creative drama) as well as methods like Cognitive Behavioral Therapy (CBT), Acceptance and Commitment Therapy (ACT), and EMDR have been found to be successful in the therapeutic process. The review highlights the need for additional studies.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 15.05.2025

Received in revised form: 25.06.2025

Accepted: 18.07.2025

Available online: 01.12.2025

Article Type: Review

Keywords: Hearing impaired, psychotherapy, communication

© 2025 JIETP is a publication of ERPA

Extended Summary

This study examines the literature on the psychotherapy process for people with hearing impairments, emphasizing communication strategies, therapeutic approaches, and relevant research findings. Communication is the main challenge found in all of the reviewed articles. Socialization, and the acquisition of cultural knowledge all depend on language. Communication and spoken language development are severely hampered by congenital hearing loss. Compared to people with congenital hearing loss, people with acquired hearing loss frequently have greater communication skills and pre-existing language skills. No matter the kind or severity, hearing impairment has a major impact on receptive language, which in turn has an adverse effect on the development of expressive language and spoken language acquisition. In a society where hearing and speaking are the primary means of communication, this problem with spoken language can make socialization and education difficult.

¹ Corresponding author's address: Fatih Sultan Mehmet Vakıf University, Institute of Graduate Studies, Psychological Counseling and Guidance Program, İstanbul, Türkiye
Telephone: +90 506 605 30 30
e-mail: ibrahimsonmeez@gmail.com
DOI: <https://doi.org/10.47157/jietp.1700315>

Access to mental health care is negatively impacted by hearing impairment in addition to socializing and education. Since they are unable to hear or talk, many hearing-impaired people can be reluctant to use these services. Furthermore, because they are a minority among their clientele, many mental health practitioners are underprepared to interact with or treat hearing-impaired people. For mental health practitioners, working with hearing-impaired clients is a significant problem that necessitates investigating the connection between language and thought as well as the development of personal identity. Additionally, it calls for a reexamination of established therapeutic ideas such as empathy and secrecy.

Another important topic covered that has an impact on the therapeutic alliance is the use of interpreters. Increasing access to psychological therapy and promoting communication between the therapist and the client who is hard of hearing are two benefits of employing an interpreter. There are some significant drawbacks, though, like confidentiality issues. Information may be inadvertently misinterpreted by interpreters. The presence of an interpreter alters the dynamics of the session, is intrusive, and may cause resistance from the client. Also, the presence of an interpreter during family therapy might upset the power dynamics within the family and cause individuals to feel uneasy about communicating with their hearing-impaired relative. Since interpreters mediate emotionally charged material, they may become objects of projection or transference. Accurately interpreting emotions, body language, and nonverbal communication is challenging for interpreters.

According to the review, therapy approaches and strategies that rely less on verbal and abstract methods tend to be more successful. Behavioral tactics, homework assignments, social skills-focused psychoeducation, and reality therapy are examples of concrete, behavioral strategies that can be employed. Family therapy and expert-run self-help groups are also discussed. Several particular methods, such as cognitive behavioral therapy, are mentioned as perhaps useful or appropriate for people with hearing impairments.

Hearing-impaired people report much higher levels of depression than their hearing peers, according to studies comparing the two groups. This is explained by the fact that they encounter more challenges in life and society and that they feel misunderstood when they ask for help. However, one study revealed no significant difference in anxiety levels, while another found that students with low adjustment had reduced anxiety levels. For hearing-impaired people, quality of life may be poorer in the areas of psychological and environmental health, but similar in terms of physical health and social interactions. This could be because there are communities for hearing-impaired people and they participate in activities. Compared to children with no hearing difficulties, hearing-impaired children typically exhibit greater internalizing issues (such as anxiety or withdrawal), but not always more externalizing issues (such as defiance or violence). Hearing-impaired people also report somatic problems more frequently. Even though children with hearing impairments may be more likely to develop psychopathology, this risk can be decreased by recognizing and addressing protective and risk variables such the age of intervention, communication abilities, and school environment.

According to this review, helping hearing-impaired people develop life skills can improve their wellbeing and social adjustment. Support for mental health is crucial for improving communication and emotional resilience. It is also seen to be advantageous to use strengths-based approaches that emphasize abilities rather than the impairment. All things considered, the review highlights the necessity of culturally aware and communication-adapted therapeutic techniques provide the unique requirements of people with hearing impairments.

İşitme Engelli Bireylerle Psikoterapi Sürecinin Gözden Geçirilmesi

Şeymanur Altınır¹, İbrahim Sönmez², Çiğdem Yavuz Güler³

¹ Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı, İstanbul, Türkiye

² Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Doktora Programı, İstanbul, Türkiye

³ Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ÖZ	MAKALE BİLGİ
Bu çalışma, işitme engelli bireylerle psikoterapi sürecini ve karşılaşılan zorlukları ele almaktadır. Ele alınan zorluklardan birincili iletişimdir. İşitme engeli sözel dil gelişimini olumsuz etkilemektedir. Ek olarak, işitme engeli, toplumsallaşmayı ve ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmayı güçleştirir. Ruh sağlığı uzmanları genellikle işitme engellilerle çalışma konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Tercüman kullanımı iletişimi kolaylaştırır da gizlilik sorunları, mesajların yanlış aktarılması ve terapötik ilişkinin dinamiklerini değiştirme gibi dezavantajları vardır. Terapistlerin işaret dilini öğrenmesi daha etkili bir yaklaşım olarak önerilir. İşitme engelli bireyler sosyal geri çekilme, saldırganlık, kaygı, depresyon, yalnızlık ve damgalanma gibi çeşitli sorunlarla karşılaşabilir. Terapi sürecinde az sözel, somut ve görsel ağırlıklı teknikler (sanat, kum oyunu, yaratıcı drama) ile Bilişsel Davranışçı Terapi (BDT), Kabul ve Kararlılık Terapisi (KKT), EMDR gibi yaklaşımlar etkili bulunmuştur. Mevcut çalışma, alanda yeterli çalışmanın olmadığını ve daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır	Makale Tarihiçesi: Alındı: 15.05.2025 Düzeltilmiş hali alındı: 25.06.2025 Kabul edildi: 18.07.2025 Çevrimiçi yayımlandı: 01.12.2025 Makale Türü: Derleme Anahtar Kelimeler: İşitme engelli, psikoterapi, iletişim

© 2025 JIETP bir ERPA yayınıdır.

1. Giriş

İletişim farklı kanallar aracılığıyla bireylerin birbirleriyle etkileşime geçebilmeleri için oldukça önemlidir. İnsan iletişiminin büyük bir kısmı dile bağlıdır. Sözel dilin var olmasını oluşturan formlarından biri konuşmadır (Polat, 1995). Diğer bir yandan, işitme engelinin doğuştan süregelmeleri bireylerin sözel dil gelişimleri için engelleyici bir durumdur (Polat, 1995).

Doğuştan olmayan sonradan çevresel faktörlere bağlı olarak meydana gelen işitme kaybında bireyler daha önceden kazanılmış ve belli bir düzeyde dil becerilerine sahiptir. İşitme kaybı daha sonra gerçekleşen bireylerin işitme kaybı doğuştan olan bireylere göre iletişim kurma becerileri çok daha gelişmiştir. Bireylerin işitme engellerinin oluşturduğu güçlük, sahip oldukları işitme kaybının niteliği ve kademesine göre değişkenlik gösterebilir. Öte yandan, bireyin işitme engelinin derecesi ve niteliği fark etmeksizin kendi alıcı dillerinin gelişimine olumsuz yansımaktadır (Bamford ve Saunders, 1992). Bununla birlikte, bireylerin kendi alıcı dillerindeki yaşadıkları güçlükler, iletişim kurma amacıyla ifade ettikleri dilin de gelişmesinde olumsuz bir role sahiptir. Bu durum toplumun büyük bir çoğunluğunun işiten ve iletişim aracı olarak konuşma dilini önceliklendiren kişilerden oluşması durumunda işitme engellilerin toplumla etkileşimlerini ve eğitim faaliyetlerini güçleştirebilmektedir. Bu nedenle, işitme engeli, bireylerin yalnızca biyolojik olarak yaşadığı problemler olmaktan çıkarak aynı zamanda yaşamlarının başka alanlarında da güçlükler yaratan bir etkiye sahip olabilmektedir (Polat, 1995). Tarihsel olarak, işitme engelli bireylerle iletişim kurmanın nasıl öğretilmesi gerektiğine ilişkin iki farklı bakış açısı dile getirilmiştir (Gannon, 1981; Ostby ve Thomas, 1984). Oral yöntemler, konuşmayı ve dudak okumayı, yazmayı, okumayı ve sesleri yükseltmek için işitme cihazlarının kullanımını vurgulayarak iletişim kurmayı içerir. Buna karşılık diğer bir bakış açısı da işaret dili ile iletişim kurma yöntemidir (Henwood ve Pope-Davis, 1994).

1.1. Çalışmanın Problemi

İşitme engeli bireylerin toplumsallaşmasını ve eğitimlerini güçleştirmekte ve bununla beraber ruh sağlığı hizmetlerinden yararlanmalarını da olumsuz yönde etkilemektedir. Nitekim bu bireyler

duyamadıkları ve konuşamadıkları için ruh sağlığı hizmetine başvurma da çekingen davranmaktadır. Aynı zamanda çoğu ruh sağlığı uzmanları da işitme engeli olan bireylerin ruh sağlığı hizmetine başvurmada azınlık durumda olması bakımından bu bireylerle nasıl iletişim kurulacağı ve terapi hizmeti verileceği yönünde pek fazla bilgi sahibi değildir. Ruh sağlığı uzmanları için işitme engelli danışanlarla çalışmak, düşünce ve dil arasındaki ilişkinin doğasını ve düşünce iletişimi ile kişisel kimliğin gelişimi arasındaki ilişkiyi keşfetmelerini gerektiren en büyük zorluk olabildiği gibi işitme engelliler için ruh sağlığı hizmetlerini geliştirmek ve sunmak, konuşma tedavisinin tarafsızlığı, empatik yaklaşım, gizlilik ve profesyonel rol ve sorumlulukların sınırlarına ilişkin önceki terapi hizmetlerine dair var olan kavramsallaştırmaların yeniden değerlendirilmesini gerektirir (Steinberg, 1991). Bir diğer çalışmada, Uluroti (2025) işitme engelli bireylerin geliştirmeleri gereken davranışları uyum sağlamalarını zorlaştıran sosyal geri çekilme, saldırganlık, kaçınma, kendine zarar verme, meydan okuma ve takıntılı davranış sergileme olarak özetlemiştir. Diğer bir yandan bu davranışların ortaya çıkmasının nedenleri ve tetikleyicilerini iletişim engellerine sahip olmaları, ötekileştirilmeleri, kapsayıcı desteklerden yararlanamamaları, duygusal ihtiyaçlarının giderilmemesi, kronik stres veya bir travmaya sahip olabilecekleri durumu, davranışlarının yanlış yorumlanması ve ihmal edilen ruh sağlığı problemleri olarak gün yüzüne çıkarmıştır. Ek olarak, Uluroti (2025) işitme engelli bireylerin yukarıda bahsedilen yaşamlarındaki tetikleyiciler ve bu tetikleyicilerin geri çekilme, saldırganlık, kaçınma gibi uyum bozucu davranışlarına neden olmasının kendi yaşamları üzerindeki etkilerine de değinmiştir. İşitme engelli bireylerin kendi yaşamları üzerinde ruh sağlığı problemleri ile karşılaşmaları, kişisel gelişimlerini geciktirmeleri, aile içinde çatışma yaşamaları olarak sıralanırken, sosyal yaşamlarında yalnızlık, damgalanma, çatışma, meslek bulmada zorluklar, kariyer gelişimi engelleri gibi etkilere de maruz kaldıkları belirtilmiştir.

Yapılan araştırmalar, işitme engelli kişilerin sağlık hizmetlerine erişimde hala zorluklar yaşadığını belirtmektedir (Harris ve Bamford, 2001). Bu sağlık hizmetlerine erişimdeki sıkıntılar içerisinde işitme engelli bireylerin terapi hizmetlerine erişimde yaşadığı sıkıntılar da yer almaktadır. Nitekim ruh sağlığı hizmetine erişim sağlansa da işitme engelli bireyler hizmetlere eriştiklerinde uzmanların bu konuda yeterli bilgi ve tecrübe sahibi olmaması, işaret dili bilmemelerinden kaynaklı olarak da bu bireylerle iletişim kurmada yardımcı olacak bir tercüman sağlanamaması söz konusudur (Steinberg vd., 2006).

1.2. Çalışmanın Amacı

İşitme engelli bireylerle psikoterapiye dair yapılan literatür taraması sonucunda bu konuya ilişkin çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmüştür. Uluslararası alanyazınının yanı sıra ulusal alanyazında da işitme engelli bireylerle psikoterapi sürecine dair yeterli çalışmaya rastlanmamıştır ve konuya ilişkin yapılan güncel bir derleme çalışmasının bulunmamasına yönelik olarak literatürde bir boşluk olduğu görülmüştür. Bu bağlamda çalışmanın amacı işitme engelli bireylerle psikoterapi sürecine yönelik yapılan çalışmaları inceleyerek bir derleme oluşturmaktadır.

2. Hizmet Sorunları

İşitme engelli bireylerle psikoterapi sürecinde ilk karşılaşılan zorluklardan biri hizmet sorunlarıdır. Nitekim Steinberg, vd. (1998) çalışmalarında ruh sağlığı hizmetlerine erişimin önündeki kültürel ve dilsel engellere işitme engelli bireylerin bakış açısını ele almıştır ve elde edilen bulgulara göre bazı danışanlar erişilebilir ruh sağlığı hizmetleri bulamamış, bunun yerine gayri resmi danışmanlık için işitme engelli topluluk üyelerine güvenmiştir. Diğer bulgulara göre katılımcılar hem ruh sağlığı kurumlarını hem de uygulayıcıları otoriter, kısıtlayıcı ve önyargılı olarak görmektedir ve terapistlerin kendilerini güçsüz olarak gördüklerine yönelik düşünceleri vardır. Nitekim bu durumun varlığı danışanların terapi hizmeti almaları yönünde bir engel teşkil etmektedir. Gill ve Fox'un (2012) derleme çalışmasının bulgularına göre bir danışanın terapiye başlamadan önce karşılaştığı zorluğun, terapisti ya da tercümanı olmayan hizmet personeliyle iletişimiyle ilgilidir. Örneğin danışanların terapistin çalıştığı ofisle iletişim kurmaya çalışırken karşılaştığı zorluklar bunlardan biridir. Bunun nedeni ofisin işitme engelli kişilerle iletişimi kolaylaştıracak uygun ekipmana sahip olmamasıdır. Ayrıca danışanlar ofis personeliyle etkileşime geçme konusundaki hayal kırıklıklarını ve endişelerini de dile

getirmişlerdir. Danışanların bekleme odasında isimlerinin çağrıldığını duymamaları buna örnek olarak verilmektedir. Ek olarak, Maizere ve Robert (2024) işitme engelli çocuklarla çalışan eğitim psikologların rolü üzerine nitel bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışma, çocukların psikolojik ve odyometrik değerlendirmeler neticesinde uygun okula yönlendirildiklerini, baskın engellerine öncelik verilerek, psikososyal destek ve kendilerine uygun akademik programlar geliştirilmesiyle desteklendiklerini göstermektedir. Bununla birlikte, Alramamneh vd. (2020) 150 işitme engelli öğrenciyle çalıştıkları araştırmada öğrencilerin dışarıda karşılaştıkları zorluklar olduğunu ve şiddete maruz kalma endişeleri taşıdıklarını belirtmiştir. Ek olarak, bu öğrencilerin hata yapma ve ayrılık korkularına sahip olduklarını göstermiştir. Diğer bir yandan, öğrencilerin cinsiyet, eğitim düzeyi gibi demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık sergilemediklerini belirtmiştir. Bu çalışmanın sonunda, işitme engelli bireylerin karşılaştıkları zorluklara ilişkin farkındalıkların artırılmasına, eğitim kurumlarında kaynaştırma etkinliklerinin artırılmasına ve davranış bozukluklarının giderilmesi için psikolojik desteğe ihtiyaç duydukları önerilmektedir. Diğer bir yandan, Mishra ve Kulshrestha (2020) işitme engelli bireylerin psikolojik danışmanlık faaliyetlerinden yararlanırken karşılaştığı sorunları ele almıştır. Bu bağlamda, iletişim, işitme engelli bireylerin kültürü, tercüman maliyeti, nitelikli tercüman bulamama, işitme engelli danışmanların azlığı, materyallere erişimde zorlanma, finansal kısıtlılık işitme engelli bireylerin psikolojik danışmanlık almasını zorlaştıran engeller olarak sıralanmıştır. Ayrıca, işitme engelli bireylerin kültürünü öğrenmek için dillerini öğrenmenin, terapötik ittifakı artırmak adına oldukça önemli olduğunu belirtmiştir.

Avdeeva vd. (2019) işitme engelli bireylerin üniversitede kariyer desteği için ayrı bir programa ihtiyaç duyduklarına odaklanmıştır. Bu bağlamda, yaşam zorluklarının üstesinden gelme ve ilişki kurma konusunda psikolojik destek, uzmanlık alanlarında hayal kırıklığına uğrayanlara danışmanlık, değer yönelimlerinin ve öğrenme motivasyonlarının belirlenmesi gibi birinci sınıftan başlayan, kişisel ve entelektüel gelişimlerine katkı sağlayacak uygulamalarla üniversite boyunca devam eden bir programı ele almışlardır. Ayrıca, Abdel-Qawi (2022) işitme engelli bireylerin yaşam doyumlarını artırmak amacıyla işlevsel olmayan düşünceleri ve psikolojik çatışmalarını düşürecek bir program üzerine çalışmıştır. Bu noktada, öğrencilerin baskılara karşı kendilerini nasıl koruyacaklarına yönelik eğitim verilmesi, stres ve kaygı yaratacak işlevsel olmayan düşüncelerin değiştirilmesi, özgüvenlerini desteklemek amacıyla becerilerini kullanabilecekleri alanlara yönlendirilmeleri ve çeşitli atölye programlarından gelişim sağlamanın hedeflenmesine değinilmiştir. Bir diğer çalışmada, Bila (2020) işitme engelli öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışmanlık faaliyetlerine; kendi ihtiyaçlarının bulunduğu ortamda tanınmaması durumunda, zayıf iletişim ve dil becerisi nedeniyle kaygı ve korkunun oluşması durumunda, öğrencilerin para ve bilgi kaynaklarını yönetemediklerinde ve akran zorbalığı gibi mağduriyetler yaşadıklarında ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Bila (2020) işitme engelli öğrencileriyle psikolojik danışma hizmetlerinde; ilişki geliştirme, bilgilendirme, hedef ve amaç belirleme, uygulama planı geliştirme ve yönlendirme olmak üzere beş basamaklı bir süreci açıklamıştır. Diğer bir yandan, Yasin, Bari ve Azirun (2015) da yaptıkları çalışmada, ortaokulda işitme engelliler özel eğitim programı entegrasyonunda işitme engelli öğrenciler arasında rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin uygulanmasını gözden geçirmektedir. Elde edilen bulgulara göre işitme engelli öğrencilere danışmanlık hizmeti daha az yaygındır. İşitme engelli öğrencilere danışmanlık hizmeti, özel eğitim öğretmenleri tarafından yönlendirildikten sonra verilmektedir ve engelli öğrenciler nadiren danışmanı görmeye gelmektedir. Ayrıca yürütülen danışmanlık oturumları da sınırlıdır. Nitekim bu çalışmada işitme engelli öğrencilere yönelik danışmanlık hizmetleri uygulamalarının hala yaygın olmadığı görülmüştür.

3. Tercüman Kullanımı

İşitme engelli bireylerle psikoterapi sürecinde tercüman kullanımı terapötik ilişkiyi etkileyebilecek bir durumdur. Steinberg (1991) yaptığı çalışmada psikoterapi sürecinde tercüman kullanımının gizlilik konusunda sorun teşkil edeceğinden söz etmiştir. Henwood ve Pope-Davis'e (1994) göre ise psikoterapi sürecinde tercüman kullanımının avantaj ve dezavantajları vardır. Avantaj olarak tercüman işitme engelli danışan ile terapist arasındaki iletişimi kolaylaştırır ve engelli bireylere daha fazla psikolojik

hizmet sunulmasını sağlar. Dezavantaj olarak ise konuşma dilini kullanan bir danışman ile işaret dilini kullanan bir danışan arasındaki iletişimi kolaylaştıran tercümanların istemeden bilgileri yanlış aktarabilme ihtimalidir. Aynı zamanda bir tercümanın varlığı müdahalecidir ve görüşmenin dinamiklerini değiştirir, oturumda tercüman bulunması danışanın dirençli olmasına neden olabilir. Henwood ve Pope-Davis (1994) çözüm olarak terapistlerin işaret dilini öğrenmeleri tavsiye etmektedir. Ek olarak, Culross'un (1996) çalışması göz önüne alındığında ilgili çalışma işitme engelli ailelerle aile terapisinde tercüman kullanımını tartışmaktadır. Bazı durumlarda aile terapistleri, işitme engelli üye bulunan ailelerle terapi sürecini kolaylaştırmak için bir tercüman kullanımına ihtiyaç duyar. Bu çalışmaya göre bir tercümanın varlığı aile içerisindeki güç dengesini bozabilir ve aile üyeleri tercümanın varlığıyla kendilerini çocuklarıyla olan iletişim konusunda yetersiz hissedebilir. Aynı zamanda tercümanlar sürecin bir parçası olduğundan aile üyeleri tarafından duygusal olarak yüklü materyallerin aktarımına aracılık edebildikleri için, yansıtma ya da aktarımın nesnesi olabilirler ve tercümanların sözlü iletişimi, beden dilini ve iletişimcinin duygularını aktarması zor olduğundan tercüman mümkün olduğunca konuşulanı imzalamalı ve imzalananı konuşmalıdır. Bu çalışmanın diğer bir sonucuna göre tercüman kullanmak aile terapisti açısından zorlukları beraberinde getirir. Bunlar tercümanın terapistin aile ile etkileşimine aracılık etmesiyle birlikte terapötik süreçte meydana gelebilecek sürecin yavaş tempoda ilerlemesi ve tercümana olan güven sorunlarıdır. Aynı zamanda terapist süreç içerisinde yetkinliğinin azaldığı hissine de kapılabilir ve bu durum aile üyelerini pasif bir role sokar, aileler düşünce ve duygularını iletmek için bir başkasına bağımlı hale gelirler, bu sebeple tercümanlar, aile üyelerinin birbirleriyle doğrudan iletişim kurmamasına izin vermeleri gerekmektedir. Çünkü iletişim sorunlarından kaçınan aileler bunu kendi avantajlarına kullanabilirken, fikirlerini ve duygularını aktarmada başarılı olmakta zorlanan diğerleri tercüman tarafından güçsüzleştirilmiş hissedebilir. Çözüm olarak terapistler bu tarz durumlarda dikkatli olup sürece yetenekli tercümanları dahil etmelidir ve ailenin genelinden fayda sağlamak için birlikte çalışmalıdır. Ayrıca, Gill ve Fox (2012) işitme engelli bireylerle psikoterapi konusuna dair yaptıkları derleme çalışmasında tercüman kullanımına da değinmişlerdir. Bu çalışmanın sonucuna göre psikoterapide tercüman kullanımı iletişim açısından kolaylık sağlasa da zorlukları beraberinde getirir. Cohen (2003) de nitelikli bir işaret dili tercümanının psikoterapide kullanımının takdir edildiğini belirtse de bu durumun bazı zorluklar yarattığını söylemiştir. Bu zorluklar arasında ilk önce gizlilik konusu gelmektedir ve sonuca göre danışanlar bu konuda endişe duymaktadırlar. Var olan diğer bir sorun ise danışanların tercümanın yetkinliği konusundaki endişeleri ve tercümanın mesajlarının tamamını aktaramayacağına dair korkularıdır.

4. Terapist ve Danışan Arasındaki İletişim ve İletişimsel Zorluklar

İşitme engelli bireylerle psikoterapi sürecinde en önemli husus nasıl iletişim kurulacağı ve iletişime dair olası sorunların neler olduğudur. Halgin ve McEntee (1986) çalışmasında işitme engelli bireylerle iletişim kurarken temel iletişim aracının görsellik olduğundan söz eder. Elbette ki iletişim modifikasyonunun türü, kısmen kişinin iletişim kurduğu kişideki işitme bozukluğunun ciddiyetine bağlıdır. Bu çalışmanın bulgularına göre bozukluğun daha hafif formlarında, birey bir işitme cihazı kullanabilir, daha şiddetli formlarda ise birey hem işitme cihazına hem de dudak okumaya güvenebilir. İleri derecede bozukluk durumlarında, işitme cihazının hiçbir değeri yoktur ve birey dudak okumaya veya işaret diline ya da her ikisine birden güvenmek zorundadır. Elbette, daha şiddetli bozukluk biçimleri, işiten kişinin iletişim tarzında en büyük değişiklikleri gerektirir. Kısmen ya da tamamen dudak okumaya dayanan işitme engelli kişilerle iletişim kurarken, işiten kişinin dudak okuyan kişi için sorunlu olan bazı iletişim tarzlarını değiştirmesi önemlidir. Örneğin, işitme engelli kişiyle yüz yüze teması sürdürmek gerekir. Dudak okuyan bir kişiyle konuşurken, dudak hareketlerini abartmaktan kaçınmak önemlidir, çünkü dudak okuyan kişiler abartılı hareketlerden ziyade dudakların normal hareketlerini nasıl yorumlayacaklarını öğrenmişlerdir. İleri derecede işitme bozukluğu olan ve dudak okumayan bir kişiyle iletişim kurmak, işiten kişi için önemli zorluklar içerir çünkü bu kişilerin çoğu işaret diline güvenir. Böyle bir kişiyi tedavi eden psikoterapistin işaret dilini akıcı bir şekilde konuşması en iyisi olsa da birçok psikoterapistin böyle bir öğrenimi üstlenmesi pek olası değildir. Farklı bir seçenek olarak el yazısıyla iletişim yöntemi kullanılabilir de bu yöntem yavaş ve yorucu olma eğilimindedir.

Henwood ve Pope-Davis (1994) de yaptıkları çalışmada benzer şekilde engelli bireylerle iletişim kurmayla ilgili iki farklı bakış açısı dile getirmiştir. Bunlardan ilki dudak okuma yoluyla iletişimdir. Aynı zamanda yazmak ve sesleri daha iyi duyabilmeleri için işitme cihazlarının kullanımı da işitme engelli bireylerle iletişime geçme yöntemlerindendir. Diğer bir yöntem ise parmak yazımı ve işaret dili kullanımıdır. Nitekim Henwood ve Pope-Davis'e (1994) göre işitme engellilerle terapide yaşanan zorluklardan ilki iletişimdir. Araştırmanın bulgularına göre işitme engelli bireylere göre ideal danışmanlık durumu, daha çok işaret dilini ve işitme engelli topluluğunun kültürünü bilen ve anlayan bir danışmanla birlikte olmalıdır. Aynı zamanda terapistler konuşurken göz temasını korumalı, abartılı dudak hareketlerinden, abartılı konuşma hızı ve tondan kaçınmalıdır, aktif ve yönlendirici olmalıdırlar. Diğer bir yandan, Steinberg (1991) işitme engelli topluluğunun kültürel normlarını anlamamanın, işitme engelli bir danışanın değerlendirilmesinde ve tedavisinde çok önemli olduğundan söz eder. Nitekim işitme engelli bireylerle iletişim kurarken kullanılan işaret dilleri ve farklılıklarının bireyi yanlış anlamaya ve yanlış duygulanım tanısı koymaya neden olabilir. Bu da terapist ve danışan arasındaki iletişimsel zorluklardan biridir. Cohen (2003) de araştırmasında danışanların terapistlerin işitme engelli kültürü hakkında bilgi sahibi olmadıklarına inandıklarını ve bunun da terapide olumsuz deneyim hissini arttırdığına inandıklarını belirtmiştir. Aynı zamanda danışanların kendileriyle doğrudan iletişim kurmak için çaba gösteren klinisyenlerde daha rahat olduklarını ortaya koymuştur.

Nitekim Cohen'e (2003) göre terapistlerin işitme engelliliğe karşı tutumu, terapötik bir ilişki kurmanın en önemli faktörü olabilmektedir. Ek olarak, Gill ve Fox'un (2012) yaptığı derleme çalışmasının bulgularına göre danışanlar yeterli iletişim kuramama korkusu ve bunun tedavileri üzerindeki etkisine ilişkin endişe de dahil olmak üzere çeşitli mesajlar iletmişlerdir. Bununla bağlantılı olarak, işaret dilini kullanabilen bir terapistin en uygun seçenek olacağını düşünen danışanların bakış açıları, iletişim kurarken kendilerini daha rahat hissedecekleri ve işitme engelli kültürü hakkında daha fazla bilgi sahibi olacakları ve bunun da kendilerini daha sağlıklı hissettireceği varsayımına dayanmaktadır.

5. Psikoterapide Danışanı Değerlendirme Yöntemleri ve Kullanılan Terapi Teknikleri

Halgin ve McEntee'nin (1986) yaptığı çalışmaya göre işitme engelli danışanların psikolojik değerlendirilmesi yapılırken kullanılacak test araçlarının sözlü veya performans öğelerinden oluşup oluşmadığı, test talimatlarının sözlü iletişimi gerektirip gerektirmediği ile ilgili hususlara dikkat edilmelidir. Bu çalışmanın sonucuna bakıldığında yaygın olarak kullanılan psikolojik test araçlarının çoğu, sözel becerilere dayandıkları için işitme engelli kişilerle kullanım için uygun değildir. Örneğin yaygın olarak uygulanan kişilik envanterleri, Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri (MMPI) ve California Kişilik Envanteri (CPI), her biri sözel temelli olduğundan ve iyi okuma becerileri gerektirdiğinden genellikle işitme engelli kişiler için uygunsuz kabul edilir. İşitme engelli kişiler için çeşitli projektif tekniklerin uygun değerlendirme teknikleri olarak kabul edildiği bildirilmiştir (Bir Kişi Çiz, Rorschach ve Tematik Algı Testi vb.). Henwood ve Pope-Davis (1994) işitme engelli bireylerle psikoterapi sürecinde kullanılacak tekniklerin daha az sözel ve daha az soyut yaklaşımlar içeren teknikler olması gerektiğini söyler. Bunun yanı sıra davranışsal teknikler, ev ödevleri, uzmanlar tarafından yönetilen kendi kendine yardım grupları, aile terapileri, sosyal becerilere odaklanan psikoeğitimler, gerçeklik terapisi yöntemleri de işitme engelli bireylerle psikoterapi sürecinde kullanılabilecek teknikler arasındadır. Bununla birlikte Smith vd. (2022) işitme engelli kişiler için ruh sağlığı desteğinin bireylerin içinde bulundukları duygusal zorluklar ve iletişim becerileri gibi birçok alanda güçlendirme amacıyla önemli bir rol oynayabileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda Uluroti (2025) bilişsel davranışçı terapi, kabul ve kararlılık terapisi, oyun terapisi ve sanat terapisinin, hem işitme engelli bireyin kendisi ile hem de aile üyelerinin zaman zaman dahil edilmesine benzer iletişim desteği ve kültürel duyarlılık sağlanmasıyla işitme engelli bireylerde etkili olabileceğini alanyazın temelinde savunmuştur. Ek olarak, beceri tabanlı müdahaleler yapılmasının öz-saygı ve dayanıklılıklarını pekiştirebilecekken, reddedilme gibi sorunlarla karşılaşılması durumları için başa çıkma mekanizmalarının desteklenmesini önermiştir. Bir diğer çalışmada, Quedenfeld ve Farrelly (1983), işitme engelli danışanların kendilerini ve başkalarını geliştirici seçimler yapabilecek ve başkaları

yardımla kendi hayatlarına yön verebilecek kadar özgür, sorumlu ve güçlü olabilecekleri görüşünü benimsemektedir. İşitme engelli danışanlarla kışkırtıcı terapi, onları sorumluluklarıyla, seçimleriyle ve kendi kendilerini yönlendirme güçleriyle buluşturmanın bir yoludur. Provokatif terapistin rolü; ters psikoloji, paradoksal yaklaşım ve provokatif terapi tekniklerini kullanarak (danışanın sözünü kes, danışanı taklit et, gelişimini göz ardı et, başkalarından aldığı geribildirim küçümse) danışanların kendi problemlerine gülmesini sağlamak ve danışanın kendi çözümlerini üretmesine yardımcı olmaktır. Bu terapi yaklaşımına göre danışan terapist tarafından kışkırtılırsa terapistin danışana tanımladığı kişisel varlığının (ya da insani yönünün) ters yönünde hareket etme eğiliminde olacaktır. Çalışmanın sonucuna göre kışkırtıcı terapinin işitme engelli danışanlarla çok uygun bir terapi şekli olduğu ve psikoterapötik değişimin göstergesi olan iddialı, kendini onaylayan davranışları ve gerçeklik testi davranışlarını hızla kışkırttığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, Sarlin (1984) yaptığı çalışmada rüyaların işitme engelli bireylerin psikoterapi sürecinde kullanılmasına değinmiştir. Yapılan araştırmada vaka örnekleri ve rüya analizlerine yer verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre bu teknik, işitme engelli bireylerin bilinçdışı intrapsişik çatışmaların kavranmasını kolaylaştırmakta ve kişiliğin daha iyi bütünleşmesi ve çatışmaların açıklığa kavuşturulması yoluyla daha fazla özerklik sağladığını ortaya koymaktadır. Ek olarak, Gough (1987) çalışmasında ileri derecede işitme engeli olan kişilere ruh sağlığı hizmetleri sunma sorunlarını ele almak için bir yaklaşım olarak Akılcı-Duygusal Terapinin uygulanabilirliğini araştırmıştır. Bu çalışmaya göre ADDT danışanların günlük yazılı ödev yapmalarını güçlü bir şekilde savunmaktadır. Pek çok işitme engelli danışan için yazılı ödev vermede yararlı olabilecek bazı ayarlamaları göstermek amacıyla orijinal olarak Akılcı Duygusal Terapide dil basitleştirilmiş ve A-B-C formatı duygusal tepkilerin gelişiminin görsel bir temsili olarak korunmuştur. Bu formatı kullanırken özellikle birçok soru ve kategorinin orijinal formdan çıkarılmış olması nedeniyle terapi sırasında çeşitli yazılı ödevler üzerinde çalışmak faydalı olabilir. ADDT tekniklerinden olan bibliyoterapi işitme engelli danışanlar için uygun okuma düzeyinde yazılmış sınırlı kaynaklar bulunmasından dolayı bazı işitme engelli danışanlar için çok tercih edilemese de bu durum okuma becerileri normalin üzerinde olan işitme engelli danışanlara okuma önerilerinde bulunma potansiyelini engellemez. Başka bir teknik olan rasyonel duygusal imgeler tekniği de işitme engelli danışanlarda oldukça etkili olabilmektedir. Danışandan onu rahatsız eden durumu hayal etmesi talimatını vermek belki rol oynamak ya da sahneyi olabildiğince canlı bir şekilde canlandırmak, işitme engelli bir danışanla rol oynamanın ve hatta belki de tersine rol oynamanın kullanılması hayal edilen görüntülerin daha net ve gerçekçi olmasına yardımcı olur. Diğer bir yandan, Anlatı terapisi işitme engelli veya işitme güçlüğü çeken, sözlü dili iyi olan çocuklarla çalışan terapistler için potansiyel bir yaklaşım olarak değerlidir. Furlonger'in (1999) bu çalışmasının bulgularına göre diğer terapistlerle yapılan görüşmeler de dâhil olmak üzere araştırmacı kendi deneyimlerine dayanarak anlatı terapisinin bir danışma ortamında daha önceden konuşma yeteneği kazanmış, dil becerilerine sahip işitme engelli veya işitme güçlüğü çeken çocuklarda etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Bila (2020) işitme engelli öğrencilerle çalışırken danışmanın işitme engelliliği ile ilgili kapsamlı bir bilgi sahibi olması gerektiğini, görsel sanatlardan faydalanabileceklerini, seans dışında verilen ödevlerin öğrencinin kültürel ve dilbilgisi farklılıklarını göz önünde bulundurarak verebileceklerini, öğrenci adına karar vermek yerine rehberlik rolünde sabit kalmaları gerektiği ve karar vermede öğrenciyi bağımsız olmaya teşvik edebileceklerini, duygu ve düşünceleri konusunda varsayımdan kaçınmaları gerektiği, mesleki ve kariyer rehberliği bağlamında işitme engelli akranlarıyla iletişim ortamlarına yöneltebileceklerini belirtmiştir.

Akfırat (2004) işitme engellilerin sosyal becerilerini desteklemek için yaratıcı drama yöntemlerini dahil ederek hazırladığı ve 10-12 yaş arasındaki katılımcılarla gerçekleştirdiği çalışmada, sosyal beceri eğitim programının kendini tanıtmak gibi bazı becerilerin kazandırılmasında etkili olduğu görülürken, bazı becerilerin kazandırılmasında programın etkisinin olmadığı görülmektedir. Diğer bir yandan sanat, insanın kendini ifade etme aracıdır. Sanat terapisinin temel amacı, bireyin kendini özgürce ifade etmesini, bireye duygusal farkındalık kazandırmayı ve bilindisine atılmış, baskılanmış duygu ve düşünceleri açığa çıkarmayı sağlamaktır. Hoggard'ın (2006) çalışması göz önüne alındığında pek çok sanat terapisti, sanatın tek başına danışanla kendi arasında bir iletişim aracı sağlayacağına inanıyor. Sanat terapisinin sözlü iletişimin yerini almayı değil, onu tamamlamayı amaçladığı unutulmamalıdır.

Bu açıdan bakıldığından sanat terapisi işitme engelli bireylerin problemleri üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Popa ve Vanghelie (2015) yaptıkları çalışmada, işitme engelli öğrencinin psikolojik profiline göre uyarlanmış deneyimsel psikoterapi tekniklerine dayalı duygusal zekâyı eğitmek ve bu zekâ türünün gelişiminin kişilik üzerindeki etkilerini Sözel Olmayan Kişilik Anketi kullanarak belirlemek için bir program tasarlamayı ve uygulamayı önermektedirler. Bu araştırmada pedagojik gözlem, deneyimsel dışavurumcu ve gestalt-yaratıcı psikoterapi teknikleri kullanılmıştır. Araştırmaya göre bir çocuğun çiziminin büyük bir sembolik değeri vardır ve çizim bazen çocukların kelime dağarcıklarının azalması ya da suçluluk, utanç veya korku duyguları nedeniyle söze dökemedikleri duygularını ifade etmelerinin tek yoludur. Çizim, işitme engelli çocukların tercih ettiği bir iletişim aracıdır. İşitme engelli çocukların çizimleri, algıladıklarına göre çok daha fazla ayrıntı içerir. İşitme engelli çocukların kullandıkları işaret ve sembollerini çözmek, onların duygusal yaşamlarını anlamamızı sağlar. Resim yapmak gibi, kolaj da işitme engelli çocuklar için duygusal deneyimlerini ifade etmenin ve çevrelerindeki insanlarla nasıl ilişki kurduklarını vurgulamanın bir yoludur. Deneysel sonuçlar, deneyimsel psikoterapi tekniklerine dayalı duygusal zekâ eğitimi programının tutarlı bir şekilde uygulanmasının, işitme engelli öğrencilerin kişilik özelliklerinin ve dolayısıyla duygusal zekanın bazı bileşenlerinin değişimini belirlediğini göstermektedir. Ek olarak, Egunranti vd. (2019) işitme engelli bireylerin çevresi tarafından reddedilme, işitme cihazına karşı olumsuz tutum, karamsar görüşler nedenleriyle ortaya çıkabilecek depresyonlarıyla çalışırken, bilişsel davranışçı terapinin olumsuz düşünceleri ve stres ile başa çıkmalarında destekleyici olabileceğini belirtmiştir. Güç odaklı yaklaşımların kişinin engelinden daha çok yeteneklerine odaklandığı düşünülmektedir. Bir diğer çalışmada Fengler (1986) işitme engelli bireylerle çalışırken seanslara katkı sağlayan farklı kuramlardan beslenen çeşitli teknikler olduğunu vurgulamıştır. Örneğin, iletişim kanalının sistem teorilerinden, aktarım ve terapötik sözleşmenin psikanalizden, sözel olmayan iletişim ve duyguların ifade edilmesi insancıl yaklaşımlardan ve düşünce kalıplarının değiştirilmesi gibi bilişsel davranışçı yaklaşımlardan faydalanılabildiğini belirtmiştir. Freeman (2019) yaptığı çalışmada işitme engelli bireylerde travma sonrası bozukluklarda etkili bir teknik olan EMDR'yi ele almaktadır. EMDR'nin dil öncesi işitme engelli ve işitme engelli danışanlarda özellikle etkili olmasının nedeni EMDR'nin sözlü yönlendirme yerine tedavinin gidişatını yönlendirmek için görsel ve kinestetik veriler gibi duygusal bilgilerin tanımlanmasına yönelik çok modlu metodoloji kullanmasıdır. Çalışmanın sonucuna göre EMDR, travma sonrası stres bozukluğu semptomlarını ve tedavi süresini önemli ölçüde azaltmada ampirik olarak geçerli bir tedavidir. Saeidmanesh vd. (2023) yaptıkları çalışmada kum oyunu terapisinin 5-7 yaş arasındaki işitme engelli çocukların saldırganlık davranışları ve sosyal uyumları üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamışlardır. Mevcut araştırma, bir kontrol grubu ile yapılmış yarı-deneysel bir çalışmadır. Çalışma popülasyonu, İran'ın Yazd şehrindeki işitme rehabilitasyon kliniklerine başvuran 5 ila 7 yaş arasındaki işitme engelli çocukları içermektedir. Bu araştırmaya göre kum oyunu terapisi, çocuklara duygularını bilinçli ve bilinçsiz bir şekilde ifade etme imkânı tanır, böylece bu duyguları görünür ve düşünceye açık hale getirir. Diğer yandan, duygusal içeriği bir kum oyunu resmine dönüştürerek, çocuklar içsel düşünce ve duygularını doğrudan değiştirebilir ve yeniden yapılandırarak iç dünyalarını düzenleyebilirler. Aynı zamanda araştırmadan elde edilen verilerin ışığında kum oyunu terapisi, işitme engelli çocukların saldırganlığını azaltmada ve duygusal uyumlarını iyileştirmede faydalıdır. Son olarak, Abbady ve Ezzat (2023) yaptıkları çalışmada üniversite öğrencisi işitme engelli bireyler arasında travma sonrası stres bozukluğunu azaltmada el sanatlarına dayalı kabul ve kararlılık terapisinin etkinliğini araştırmayı amaçlamışlardır. Çalışma verilerini elde etmek için travma sonrası stres bozukluğu ölçeği ile el sanatları programına dayalı kabul ve kararlılık terapisi kullanılmıştır. Kabul ve Kararlılık Terapisi hem psikozun hem de travmanın yan etkileri ile başa çıkanlar için umut vadeden bir tedavi olarak kabul edilmektedir. Bu terapi, hoş olmayan anılardan ve koşullardan kaçınmak yerine, bu anıları ve koşulları kabul eden bilinçli bir tutum geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın bulguları, el sanatlarına dayalı kabul ve kararlılık terapisinin kullanımının işitme engelli öğrenciler arasında travma sonrası stres bozukluğunu azalttığını göstermektedir.

6. Terapide Aile ve Arkadaşların Rolü

Culross (1996) terapiye gelen ailelerde hem işitme engelli birey hem de işiten aile üyelerinin varlığından ve aile üyelerinin aynı iletişim biçimlerinin paylaşmayacağından bahseder. Buna örnek olarak ebeveynler sözel olarak iletişim kurarken çocukları işaret dili kullanarak iletişim kurabilir ve sonuçlara göre işitme engelli çocuğu olan ailelerin çoğunluğunda en büyük sorun iletişimdir. Gill ve Fox (2012) bu duruma benzer olarak terapide işaret dili bilen aile ve arkadaşların kullanılmasına değinir. Derleme çalışmasının bulgularına göre bu durumda vurgulanan temel zorluklardan biridir ve bu tür bir arabuluculuğun yetersiz bir yorumlama biçimi olduğu ve terapistin açıkladıkları şeyleri kısıtladığı düşünülmektedir. Ayrıca aile üyesinin tercüman olarak dahil olması nedeniyle, danışanın terapötik süreç boyunca kendini izole edilmiş hissedebilir. Cohen (2003) ise terapide tercüman olarak kullanılan aile ve arkadaşların danışanların mesajını aslına uygun olarak ve gizlilik içinde aktarıldığına dair güvenlerini zedelediğine yönelik bir görüş ortaya koyar. Danışanın terapistin aktardıkları işaret dili bilen ve tercüman olarak kullanılan aile üyeleri veya arkadaşları tarafından tam olarak aktarılmayıp kendi istedikleri şekilde aktarılması, danışanın söylediklerine haberi olmadan müdahalede bulunulması bu duruma örnektir.

7. İşitme Engelli Bireylerle Çalışılan Değişkenler

Alanyazında işitme engelli bireyleri katılımcı olarak dahil eden çalışmaların iyilik hali, kaygı, yaşam doyumu, uyum bozucu davranışlar gibi değişkenlere odaklandığı görülmektedir. İlgili değişkenlerin farklı çalışmalarla test edilmesinin, işitme engelli bireylerin psikoterapi süreçlerinde üzerinde durulabilecek alanlar adına bir çerçeve sağlayabileceği düşünülmektedir. Bir diğer çalışmada, Helvik vd. (2006) işitme engeline sahip 343 katılımcıyla gerçekleştirdikleri çalışmada psikolojik iyilik halinin aktivitelerin sınırlandırılması ve aktivitelerle katılım kısıtlarıyla ilişkili bulunduğunu ifade ederken, işitme engelinin derecesi ve iletişim stratejilerinin kullanımıyla ilgili ilişki bulunamadığını belirtmiştir. Ek olarak, Bhuvaneswari ve Immanuel (2013) 150 işitme engelli öğrenciyle gerçekleştirdikleri çalışmada işitme engelli öğrencilerin yaşadığı psikolojik güçlükleri araştırmayı amaçlamıştır. Bu çalışmada, uyum düzeyi düşük öğrencilerin saldırganlık ve kaygı düzeylerinin anlamlı bir şekilde düşük olduğu bulgulanmıştır. Diğer bir yandan, Adeniyi ve Anyama (2017) işitme engelli 150 öğrenciyle gerçekleştirdikleri çalışma sonucunda öğrencilerin yaşam inşa becerilerini desteklemenin onların sosyal uyumuna katkı sağladığını bulgulanmıştır. Bu nedenle, psikolojik danışmanlık hizmetlerinde de bu becerilerin üzerine gidilmesinin işitme engelli bireylerin refahını artıracakı düşünülmektedir. Son olarak, Theunissen vd. (2014) işitme engelli çocuklarla işitme engeline sahip olmayan çocukları depresyon, karşı gelme bozukluğu, saldırganlık, davranış bozukluğu ve psikopati geliştirme meyilleri açısından karşılaştırdıklarında işitme engeline sahip olan çocukların daha yatkın olmasının önüne geçecek risk ve koruyucu faktörlerin belirlenmesiyle azaltılabileceğini yanısıra bunlar arasında işitme engeline müdahale edilen yaşın, eş zamanlı engellerin, iletişim becerilerinin, zekâ seviyelerinin, okul türlerinin ve kardeş sayılarının önemli olduğuna dikkat çekmişlerdir.

8. İşitme Engeli Olan Bireyler ve İşitme Engeli Olmayan Bireylerin Karşılaştırılması

İşitme engeli olan bireyleri daha iyi anlamak adına işitme engeli olmayan veya işitme engelini kendi içinde ayıran ve karşılaştırma yapan çalışmalara rastlanmaktadır. Bu çalışmaların ilgili kişilerin psikoterapi süreçlerinde önleyici yaklaşılacak veya müdahale edilecek alanlara ışık tutacağı düşünülmektedir. Mishra ve Kulshrestha (2020) işitme engelli bireyler ve işitme engeli olmayan bireyleri karşılaştırdıkları çalışmalarında işitme engelli bireylerin depresyon seviyelerinin diğerlerine kıyasla anlamlı yüksek olduğunu bunun nedeninin işitme engelli bireylerin toplum içinde ve yaşam boyu karşılaştıkları zorlukların daha fazla olduğunu ve bu zorluklara ilişkin destek alma sürecinde işitme engellilerin anlaşılmamaktan dolayı daha dezavantajlı olduğunu belirtmiştir. Diğer bir yandan işitme engelli bireylerin kaygı seviyelerinin işitme engeline sahip olmayan bireyler ile anlamlı bir fark içermediği belirtilmiştir. Yaşam kalitesi açısından ise işitme engelli bireylerin yalnızca psikolojik sağlık ve çevresel sağlık bağlamında daha düşük bir yaşam kalitesine sahip olabileceği, fiziksel sağlık ve sosyal ilişki alanlarında anlamlı bir farklılık olmadığı, işitme engelli bireylerin topluluklarının olması ve

etkinliklere katılımının bu farkın anlamlı olmamasına katkı sağlayabileceği belirtilmiştir. Diğer bir çalışmada, Konuk vd. (2006) işitme engeline sahip çocuk ve engellilerin, işitme engeli olmayan kontrol grubuyla karşılaştırıldıklarında problemleri içselleştirme açısından anlamlı farklılık sergiledikleri ancak dışsallaştırma açısından sergilemediklerini bulgulamıştır. Bu bulgularla paralel olarak, Van Eldik vd. (2004) işitme engelli bireylerin içselleştirme derecelerinin dışsallaştırmaya göre kendi içinde yüksek olduğunu ve işitme engeline sahip olmayan kontrol grubu derecelerinden fazla olduğunu belirtmişlerdir.. Diğer bir yandan Watt ve Davis (1991) işitme engeline sahip olan ergenlerin işitme engeli sahip olmayan ergenlere kıyasla daha fazla depresyon puanı bildirdiğini belirtmektedir. Diğer bir yandan, Theunissen vd. (2014) koklear implantlı işitme engeline sahip çocuk ve ergenlerde psikopatoloji puanlarının işitme engeli olmayan çocuk ve ergenlere göre benzer düzeyde dağıldığını ancak işitme cihazına sahip işitme engelli katılımcıların daha fazla semptom gösterdiğini belirtmektedir. Kent (2003) 11-15 yaş arasındaki 52 katılımcıyla gerçekleştirdiği çalışmada somatik şikâyetlerin işitme engelli bireylerde daha fazla olduğunu bulgulamıştır.

9. Sonuç

Bu araştırmada işitme engellilerle psikoterapi süreci ve işitme engellilerin tedavisinde kullanılan psikoterapi tekniklerini ele alan makaleler incelenmiştir. İşitme engellilerle psikoterapi sürecine bakıldığında ilgili makalelerin geneline göre işitme engellilerle psikoterapi sürecinde en temel problem iletişim konusudur. Bu bireylerle iletişime geçmenin farklı yöntemleri bulunsun da araştırmaların ortak olarak sunduğu en avantajlı yöntem terapistlerin işaret dilini öğrenmeleri gerektiği yönündeki yöntemdir. Her ne kadar tercüman kullanımı da avantajlı bir yöntem olarak görülse de gizlilik ve danışan ile danışman arasındaki duygu, düşünceleri birebir aktarma hususunda dezavantajları vardır. Aynı zamanda ilgili alanyazına göre tercüman kullanımı terapi içerisinde güç dengesini bozabilmekte ve ayrıca dirence de sebep olabilmektedir. Nitekim işitme engelli bireylerin de işaret dili bilen terapistlerle daha rahat çalışabileceği ve seans sırasında kendini daha rahat hissedeceği yönünde sonuçlar da elde edilmiştir.

Bu araştırmada elde edilen diğer bir sonuca göre işitme engelli bireylerin tedavisinde kullanılacak olan teknikler arasında; daha az sözel ve daha az soyut yaklaşımlar içeren teknikler, davranışsal teknikler, ev ödevleri, sosyal becerilere odaklanan psikoeğitimler, sanat terapileri gibi ağırlıklı olarak sözel tekniklerden ziyade somut, davranışçı teknikler daha etkilidir. Bunların yanı sıra anlatı terapisi, provakatif terapi, akılcı duygusal davranışçı terapi, EMDR, kabul ve kararlılık terapisinin işitme engelli bireylerin tedavisinde işe yaradığı görülmektedir. Diğer bir yandan, işitme engelli çocuklar için kum oyunu terapisi ve yaratıcı drama gibi teknikler de işe yarananlar arasında yer almaktadır. Bu noktada, ruh sağlığı alanında çalışan uzmanların ilgili teknikleri göz önünde bulundurması son derece önemli görülmektedir. Sonuç olarak, işitme engelli bireylerle psikoterapi yapmayı planlayan ruh sağlığı uzmanları, temel işaret dili eğitimi alarak danışanlarıyla doğrudan iletişim kurma becerilerini geliştirmelidirler ve oturumlarda daha etkili sonuçlar elde edebilmek için, soyut ve sözel yaklaşımlar yerine sanat terapisi, kum terapisi veya davranışsal teknikler gibi daha somut, görsel ve deneyimsel yöntemler tercih etmelidirler.

İşitme engelli bireylere yönelik psikoterapi süreciyle ilgili yapılan derleme çalışmasının sonucunda bu konuya dair yapılan araştırmaların az sayıda olduğu görülmektedir ve ülkemizde bu konuya dair daha fazla sayıda araştırmaların yapılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Abbadly, A. S., & Ezzat, E. M. (2023). The Effectiveness of acceptance and commitment therapy based on the handicraft in reducing post-traumatic stress disorder among hearing impaired university students. *Information Sciences Letters*, 12(9), 2179-2188. <http://doi.org/10.18576/isl/120923>
- Abdel-Qawi, R. E. S. A. (2022). The Ability of the emotional and rational counseling program to reduce psychological tension and irrational thoughts and improve life satisfaction for the

- hearing impaired. *International Journal of Childhood, Counselling ve Special Education (CCSE)*, 4(3), 50-67 <https://doi.org/10.31559/CCSE2022.4.3.1>
- Adeniyi, S. O., & Anyama, S. C. (2017). Relationship between life building skills and social adjustment of students with hearing impairment: Implications for counseling. *Journal of Special Education and Rehabilitation*, 18(3-4), 25-43. <https://doi.org/10.19057/jser.2017.24>
- Akfırat, F. Ö. (2004). Yaratıcı dramanın işitme engellilerin sosyal becerilerinin gelişimine etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(01), 9-22. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000077
- Alramamneh, A., Sabayleh, O., Hazim, S., & Drei, S. (2020). Psychological and social problems of hearing-impaired students and the adopted coping strategies in deaf schools. *The Journal of Educational Research*, 10(2), 205-215. <https://doi.org/10.36941/jesr-2020-0039>
- Avdeeva, A. P., Oreshkina, O. A., & Safonova, Y. A. (2019). Career counseling for hearing impaired people using information technology. In *International Scientific and Practical Conference on Digital Economy (ISCDE 2019)* (pp. 383-388). Atlantis Press. <https://doi.org/10.2991/iscde-19.2019.129>
- Bamford, J., & Saunders, E. (1992). Hearing impairment, auditory perception and language disability. *Child Language Teaching and Therapy*, 8(2), 227-228. <https://doi.org/10.1177/026565909200800218>
- Bhuvaneswari, M., & Immanuel, S. (2013). Psychological issues among hearing impaired adolescents. *Education Sciences ve Psychology*, 24(2), 16-27.
- Bila, G. J. (2020). Sustainable inclusion for Students with Hearing Impairment through Guidance and Counseling Support. In Eds. K.O. Usman, M.A. Abimbola, S.O. Agbato, S.J. Ogunkunle *Achieving sustainable development in nigeria through innovation, creativity and entrepreneurial education Dr. Theophilus Adebose*, (pp. 62-70), Peerless Grace Prints & Publishing.
- Cohen, C. B. (2003). Psychotherapy with deaf and hard of hearing individuals: Perceptions of the consumer. *Journal of Social Work in Disability ve Rehabilitation*, 2(2-3), 23-46. https://doi.org/10.1300/J198v02n02_03
- Culross, R. R. (1996). The use of interpreters in family therapy with deaf persons. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 18(4), 507-512. <https://doi.org/10.1007/BF02195713>
- Eegunranti, B. A., Olaosun, A. O., Adeosun, A. A., Ogundiran, O., Ogundiran, A. C., Falade, J., & Tobih, J. E. (2019). A review of psychological therapy modalities for hearing loss related depression. *International Journal of Innovative Research and Development*, 8(9). <https://doi.org/10.24940/ijird/2019/v8/i9/SEP19034>
- Fengler, J. (1986). Psychotherapy of patients with hearing impairment. *Die Rehabilitation*, 25(4), 166-172.
- Freeman, A. (2019). Eye Movement Desensitization and Reprocessing (EMDR) as an Effective Technique for Post Traumatic Disorders in Hearing Impaired Persons. *JADARA*, 37(1), 32-42.
- Furlonger, B. E. (1999). Narrative therapy and children with hearing impairments. *American Annals of the Deaf*, 144(4), 325-333. <https://doi.org/10.1353/aad.2012.0311>
- Gannon, J.R. (1981). *Deaf heritage: A narrative history of deaf America*. Silver Spring, MD: National Association of the Deaf.
- Gill, I. J., & Fox, J. R. (2012). A qualitative meta-synthesis on the experience of psychotherapy for deaf and hard-of-hearing people. *Mental Health, Religion & Culture*, 15(6), 637-651. <https://doi.org/10.1080/13674676.2011.609161>
- Gough, D. (1987). Rational-emotive therapy: A discussion of its applicability for deaf clients. *Journal of rational emotive therapy*, 5, 162-182. <https://doi.org/10.1007/BF01080525>

- Halgin, R. P., & McEntee, D. J. (1986). Psychotherapy with hearing-impaired clients. *Professional Psychology: Research and Practice*, 17(5), 466-472. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.17.5.466>
- Harris, J., & Bamford, C. (2001). The uphill struggle: services for deaf and hard of hearing people-issues of equality, participation and access. *Disability ve society*, 16(7), 969-979. <https://doi.org/10.1080/09687590120097854>
- Helvik, A. S., Jacobsen, G., & Hallberg, L. R. (2006). Psychological well-being of adults with acquired hearing impairment. *Disability and rehabilitation*, 28(9), 535-545. <https://doi.org/10.1080/09638280500215891>
- Henwood, P. G., & Pope-Davis, D. B. (1994). Disability as cultural diversity: Counseling the hearing impaired. *The Counseling Psychologist*, 22(3), 489-503. <https://doi.org/10.1177/001100009422301>
- Hoggard, M. (2006). Art psychotherapy with people who are deaf or hearing impaired. *International Journal of Art Therapy*, 11(1), 2-12. <https://doi.org/10.1080/17454830600679406>
- Kent, B.A. (2003). Identity issues for hard-of-hearing adolescents aged 11, 13, and 15 in mainstream setting. *J Deaf Stud Deaf Educ.*, 8(3), 315-324. <https://doi.org/10.1093/deafed/eng017>
- Konuk, N., Erdogan, A., Atik, L., Ugur, M.B., & Simsekyilmaz, O. (2006). Evaluation of behavioral and emotional problems in deaf children by using the Child Behavior Checklist. *Neurol Psychiatry Br.*, 13(2):59-64.
- Maizere, J., & Robert, M. K. (2024). Exploring the curriculum for d/Deaf and hard of hearing children at a regular school in Zimbabwe. *Rwandan Journal of Education*, 7(2), 97-112. <https://doi.org/10.1353/aad.2022.0000>
- Mishra, S. K., & Kulshrestha, P. (2020). A study of depression, anxiety and quality of life in hearing impaired and hearing population. *Disabilities Impairments*, 34(1), 15-29.
- Ostby, S., & Thomas, K. R. (1984). Deafness and hearing impairment: A review and proposal. *Journal of Applied Rehabilitation Counseling*, 15(2), 7-11. <https://doi.org/10.1891/0047-2220.15.2.7>
- Polat, F. (1995). İşitme engellilerin eğitiminde kullanılan yöntemler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(01), 24-32. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_00000000025
- Popa, M., & Vanghelie, M. L. (2015). Elements of experiential psychotherapy in the development of the social and emotional skills of the hearing impaired students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 187(2015), 338-342. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.03.063>
- Quedenfeld, C., & Farelly, F. (1983). Provocative therapy with the hearing impaired client. *Journal of the American Deafness and Rehabilitation Association*, 17(2), 1-12.
- Saeidmanesh, M., Demehri, F., ve Anari, Z. A. E. (2023). Effect of sand play therapy on aggression and emotional adjustment of children with hearing impairment. *Auditory and Vestibular Research*. 32(3), 198-203. <https://doi.org/10.18502/avr.v32i3.12935>
- Sarlin, M. B. (1984). The use of dreams in psychotherapy with deaf patients. *Journal of the American Academy of Psychoanalysis*, 12(1), 75-88. <https://doi.org/10.1521/jaap.1.1984.12.1.75>
- Smith, R., Brown, P., & Carter, J. (2022). Childhood challenges in hearing and speech disabilities. *Educational Psychology Quarterly*, 14(4), 45-60.
- Steinberg, A. (1991). Issues in providing mental health services to hearing-impaired persons. *Psychiatric Services*, 42(4), 380-389. <https://doi.org/10.1176/ps.42.4.380>
- Steinberg, A. G., Sullivan, V. J., & Loew, R. C. (1998). Cultural and linguistic barriers to mental health service access: The deaf consumer's perspective. *American journal of Psychiatry*, 155(7), 982-984. <https://doi.org/10.1176/ajp.155.7.982>

- Steinberg, A.G., Barnett, S., Meador, H.E., Wiggins, E.A., & Zazove, P. (2006). Health care system accessibility: Experiences and perceptions of deaf people. *Journal of General Internal Medicine*, 21, 260–266. <https://doi.org/10.1111/j.1525-1497.2006.00340.x>
- Theunissen, S. C., Rieffe, C., Netten, A. P., Briare, J. J., Soede, W., Schoones, J. W., & Frijns, J. H. (2014). Psychopathology and its risk and protective factors in hearing-impaired children and adolescents: A systematic review. *JAMA pediatrics*, 168(2), 170-177. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2013.3974>
- Uluroti, G. A. (2025). Maladaptive behaviors in persons with hearing and speech impairment: psychotherapeutic approach for positive results. *International Journal For Psychotherapy In Africa*, 10(1), 112-123.
- Van Eldik, T., Treffers, P.D., Veerman, J.W., & Verhulst, F.C. (2004). Mental health problems of deaf Dutch children as indicated by parents' responses to the Child Behavior Checklist. *Am Ann Deaf*, 148(5), 390-395. <https://doi.org/10.1353/aad.2004.0002>
- Watt, J.D., & Davis, F.E. (1991). The prevalence of boredom proneness and depression among profoundly deaf residential school adolescents. *Am Ann Deaf*, 136(5), 409-413. <https://doi.org/10.1353/aad.2012.0470>
- Yasin, M. H. M., Bari, S., & Azirun, R. (2015). Guidance and counselling in hearing impairment students integration program. *Proceedings of International Conference on Special Education*, 1, 337-346.

Makale Bilgi Formu

Yazarın Katkıları	Makale üç yazarlı olup, yazarların katkı oranları eşittir.
Çıkar Çatışması Bildirimi	Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.
Destek/Destekleyen Kuruluşlar	Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kar amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.
Etik Onay ve Katılımcı Rızası	"İşitme Engelli Bireylerle Psikoterapi Sürecinin Gözden Geçirilmesi" başlıklı çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir. Yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulduğu, toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmadığı yazar tarafından beyan edilmiştir.